

БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Дорожня карта реалізації навчально-організаційної,
психолого-педагогічної та соціально-реабілітаційної
складової дизайну інклюзивного освітнього середовища в
закладі вищої освіти України**

Запоріжжя, 2024 рік

Рецензенти:

ФЕРТ Ольга – доктор пед. наук, професор Львівського національного університету імені Івана Франка, науковий співробітник (Ганноверський університет імені Лейбніца).

ЗАХАРОВА Наталя – доцент кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти Бердянського державного педагогічного університету, кандидат педагогічних наук, доцент

Дорожня карта реалізації навчально-організаційної, психолого-педагогічної та соціально-реабілітаційної складової дизайну інклюзивного освітнього середовища в закладі вищої освіти України / Наталя Цибуляк, Ганна Мицик, Ганна Лопатіна, Анастасія Попова, Марина Нестеренко / за заг. ред. проф. Ольги Гуренко. – Запоріжжя: БДПУ, 2024, 23 с.

ЗМІСТ

1.	ПЕРЕДНЄ СЛОВО	4
2.	ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗВО: ВІД ІДЕЇ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ	6
3.	ДОРОЖНЯ КАРТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ, МЕНЕДЖМЕНТУ, ДОПОМІЖНОГО ПЕРСОНАЛУ ЗВО	12
4.	ДОРОЖНЯ КАРТА РЕАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ОРГАНІЗАЦІЙНОГО СУПРОВОДУ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ, МЕНЕДЖМЕНТУ, ДОПОМІЖНОГО ПЕРСОНАЛУ ЗВО	15
5.	ДОРОЖНЯ КАРТА РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО СУПРОВОДУ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ, МЕНЕДЖМЕНТУ, ДОПОМІЖНОГО ПЕРСОНАЛУ ЗВО	18
6.	РЕКОМЕНДОВАНІ РЕСУРСИ	20

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Дорожня карта є важливим інструментом для закладів вищої освіти (ЗВО) України, які прагнуть створити та розвивати інклюзивне освітнє середовище, що забезпечує рівні можливості для навчання, розвитку та успіху всіх учасників освітнього процесу, з особливою увагою до потреб представників вразливих категорій. Вона надає чіткий план дій та рекомендації щодо інтеграції принципів багатоманітності, інклюзії та рівності в освітній процес та управлінську практику ЗВО.

Кожен ЗВО має низку досягнень та проблем у сфері розбудови інклюзивного освітнього середовища, а також певні фінансові та людські ресурси, місію, візію та стратегічний план розвитку. Адаптація цієї дорожньої карти відповідно до ресурсів та можливостей кожного окремого ЗВО дозволяє не лише визначити та/або скоригувати стратегічні цілі та оперативні задачі з урахуванням питань багатоманіття людини, інклюзії та рівності, але й може значно розширити горизонти його діяльності, відкриваючи нові можливості для зростання та інновацій.

ЗВО можуть стати лідерами змін, демонструючи, як освіта може стати рушійною силою соціальної справедливості, де кожен учасник освітнього процесу, незалежно від індивідуальних особливостей, має рівні можливості для навчання і розвитку. Такий підхід також сприятиме підвищенню обізнаності й сприйняття в суспільстві цінностей багатоманітності, інклюзії та рівності, що, своєю чергою, зміцнюватиме позиції закладу як лідера змін у сфері вищої освіти. Це не лише є свідченням соціальної відповідальності ЗВО в Україні, але й сприяє створенню позитивного іміджу української вищої освіти на міжнародному рівні.

Завдяки адаптації запропонованої дорожньої карти, ЗВО зможуть не лише забезпечити рівні можливості для всіх членів академічної спільноти, але й створити освітнє середовище, яке сприятиме розвитку інклюзивного суспільства в Україні. Цей підхід передбачає системне врахування різних аспектів і потреб учасників освітнього процесу, включаючи фізичні, соціальні, культурні та економічні фактори, що впливають на їхнє навчання та розвиток.

Важливо, що така ініціатива не лише підкреслює соціальну відповідальність ЗВО, але й зміцнює їхню репутацію у просуванні принципів справедливості та рівності. Це може стати важливим кроком на шляху до створення інноваційного та сучасного освітнього простору, що відповідає вимогам глобалізованого світу, де багатоманітність, інклюзія та рівність є ключовими цінностями.

Зрештою, реалізація дорожньої карти сприятиме формуванню розуміння важливості інклюзивного підходу, що має потенціал змінити не лише систему вищої освіти та науки, але й суспільство в цілому. ЗВО, які успішно інтегрують ці принципи, зможуть не тільки підвищити якість

навчання та наукової роботи, але й виховати нове покоління фахівців, здатних ефективно працювати в умовах багатоманітності, підтримуючи та розвиваючи інклюзивні практики у своїй професійній діяльності.

Розбудова інклюзивного освітнього середовища неможлива без чіткого розуміння того, чого ми прагнемо досягти. Це передбачає визначення стратегічних цілей, які допоможуть ЗВО інтегрувати принципи багатоманітності, інклюзії та рівності у свою діяльність. Визначені стратегічні цілі стають ключовими орієнтирами, що спрямовують зусилля на забезпечення якісної освіти для всіх здобувачів вищої освіти, а також на створення умов для професійного розвитку персоналу та формування інклюзивної культури серед академічної спільноти.

Інклюзивне освітнє середовище ЗВО: основні ідеї до реалізації

Грунтуючись на Національній стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року¹, серед цих **стратегічних цілей** можна розбудови інклюзивного освітнього середовища виділити наступні:

- Забезпечення кожному здобувачеві/-ці вищої освіти гарантованих державою освітніх послуг, які спрямовані на розкриття його/її потенціалу, максимальний розвиток та успішну соціалізацію в межах ЗВО, з урахуванням індивідуальних можливостей та потреб.

- Надання кожному здобувачеві/-ці вищої освіти якісних освітніх послуг, які відповідають його індивідуальним потребам у комфортному, безпечному, безбар'єрному та дружньому для всіх учасників освітнього процесу інклюзивному освітньому середовищі, що сприяє академічному та особистісному зростанню.

- Створення умов для професійної діяльності персоналу ЗВО на засадах багатоманітності, інклюзії та рівності.

- Сприяння прийняттю та підтримці українським суспільством багатоманітності, враховуючи потреби всіх учасників освітнього процесу, шляхом формування і реалізації політик, практик і культурних ініціатив, спрямованих на розвиток інклюзивної культури в ЗВО.

Оперативні цілі:

- Плекання інклюзивної культури в ЗВО, яка враховує та цінує багатоманітність учасників освітнього процесу.

- Вдосконалення інституційної політики з фокусом на забезпечення рівності доступу до освітніх ресурсів і можливостей в освітньому середовищі ЗВО.

- Інтеграція інклюзивних практик в освітній процес для залучення всіх учасників освітнього процесу на засадах багатоманітності, інклюзії та рівності.

- Вдосконалення освітніх (освітньо-професійних) програм, навчальних курсів і навчально-методичних матеріалів для забезпечення доступності та відповідності можливостям різних категорій учасників освітнього процесу, зокрема з-поміж вразливих, для забезпечення якості освітніх послуг.

- Підготовка менеджменту, академічного та допоміжного персоналу до роботи в інклюзивному освітньому середовищі через навчання та професійний розвиток.

- Розширення доступу до соціально-реабілітаційних послуг і психологічної підтримки для учасників освітнього процесу.

¹ Розроблено з урахуванням Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та операційний план заходів з її реалізації на 2024-2026 роки. URL: <https://cutt.ly/verpf04WW> (дата звернення: 15.07.2024)

- Ці стратегічні та оперативні цілі є основою запропонованої дорожньої карти, яка слугує універсальним зразком для ЗВО. Вона допоможе впроваджувати принципи багатоманітності, інклюзії та рівності, спрямовуючи зусилля на створення комфортного, безпечного, безбар'єрного та дружнього освітнього середовища для всіх учасників освітнього процесу.

Запропонований документ створено для використання у роботі **ключовими цільовими групами та виконавцями**, відповідальними за реалізацію інклюзивного освітнього середовища у ЗВО:

- **Менеджмент ЗВО** – забезпечує впровадження політик та стратегій інклюзії на інституційному рівні відповідно до дорожньої карти.

- **Навчально-реабілітаційні підрозділи** або/ та **психолого-педагогічні групи супроводу** – здійснюють розробку та моніторинг ініціатив у межах дорожньої карти, залучаючи зацікавлених сторін на всіх етапах розбудови інклюзивного освітнього середовища.

Таким чином, запропонований алгоритм покликаний стати основою для комплексного підходу до створення та підтримки інклюзивного освітнього середовища ЗВО. Для забезпечення сталості інклюзивного освітнього середовища, необхідно дотримуватися чіткого алгоритму дій, який охоплює низку послідовних кроків (Див. Рис.1).

Крок 1. Створення спеціального навчально-реабілітаційного підрозділу та/або групи психолого-педагогічного супроводу

Мета: забезпечити системний підхід до впровадження принципів багатоманітності, інклюзії та рівності в освітній процес і управління ЗВО. Цей структурний елемент ЗВО дозволить цілеспрямовано забезпечити підтримку всіх учасників освітнього процесу, включаючи здобувачів вищої освіти, викладачів, менеджмент та допоміжний персонал.

Основним завданням такого підрозділу та/або групи має стати розробка, імплементація, а також моніторинг і контроль за виконанням відповідних ініціатив на різних рівнях ЗВО, а також забезпечення ефективної координації між програмами навчально-організаційного, психолого-педагогічного та соціально-реабілітаційного супроводів.

Крок 2. SWOT аналіз

Мета: провести детальний аналіз поточного стану ЗВО щодо підтримки багатоманітності, інклюзії та рівності в освітньому середовищі. Це має фокусуватися на наявній системі навчально-організаційного, психолого-педагогічного та соціально-реабілітаційного супроводів у ЗВО. Відповідно основне завдання цього етапу – збір і систематизація інформації, яка допоможе виявити сильні та слабкі сторони, можливості та загрози, що впливають на розвиток інклюзивного освітнього середовища на рівні інклюзивної культури, політики та практик.

Крок 3. Розробка плану реалізації навчально-організаційної, психолого-педагогічної та соціально-реабілітаційної складових дизайну інклюзивного освітнього середовища

Мета: розробити план (програми), який сприятиме інтеграції багатоманітності, інклюзії та рівності у всі аспекти діяльності ЗВО. Цей план має бути органічно пов'язаний з місією, візією та стратегічним планом розвитку закладу, щоб забезпечити сталий розвиток інклюзивного освітнього середовища.

Важливо, щоб план охоплював основні виміри інклюзивного освітнього середовища, від формування культури до впровадження конкретних практик, і забезпечує комплексний підхід до реалізації навчально-організаційного, психолого-педагогічного та соціально-реабілітаційного супроводів учасників освітнього процесу.

Крок 4. Розробка вимірюваних індикаторів успіху

Мета: визначити чіткі, конкретні та вимірювані індикатори успіху для оцінки ефективності впроваджених ініціатив навчально-організаційного, психолого-педагогічного та соціально-реабілітаційного супроводів. Крім того, важливим є визначення інструментів та методів збору даних від учасників освітнього процесу (зокрема з-поміж вразливих категорій), а також процедуру їх аналізу.

Крок 5. Реалізація пріоритетів

Мета: реалізувати розроблений план розбудови інклюзивного освітнього середовища шляхом запровадження навчально-організаційного, психолого-педагогічного та соціально-реабілітаційного супроводів учасників освітнього процесу. Цей етап передбачає практичне виконання завдань та ініціатив, спрямованих на підтримку багатоманітності, інклюзії та рівності у ЗВО, із залученням усіх учасників освітнього процесу.

Крок 6. Моніторинг та коригування

Мета: провести систематичний аналіз процесу реалізації плану, щоб оцінити ефективність впроваджених заходів. Створити систему регулярних опитувань серед учасників освітнього процесу, яка буде оцінювати ефективність ініціатив і заходів навчально-організаційного, психолого-педагогічного та соціально-реабілітаційного супроводів. На основі отриманих даних визначити, що спрацювало найкраще, та виявити сфери, які потребують удосконалення, з метою постійного покращення навчально-організаційного, психолого-педагогічного та соціально-реабілітаційного супроводів учасників освітнього процесу. Передбачити регулярний перегляд і оновлення плану на основі результатів моніторингу.

Дорожня карта умовно розподілена на два етапи:

I етап (2024 – 2026 роки):

Ціль 1: Формування інклюзивної культури в ЗВО

- Завдання: розпочати інформаційні кампанії, спрямовані на підвищення обізнаності серед учасників освітнього процесу про важливість багатоманітності, інклюзії та рівності.
- Завдання: організувати навчання та тренінги для співробітників ЗВО, щоб забезпечити розуміння і підтримку принципів інклюзії на всіх рівнях ЗВО.
- Завдання: забезпечити регулярне інформування населення про всі можливості здобуття вищої освіти, в тому числі для представників з-поміж вразливих категорій.
- Завдання: пошук можливості співпраці з міжнародними партнерами та громадськими організаціями, щоб адаптувати найкращі ініціативи на рівні ЗВО.
- Завдання: забезпечити роботу інформаційно-ресурсної платформи для персоналу ЗВО з питань багатоманітності, інклюзії та рівності.

Ціль 2: Вдосконалення інституційної політики

- Завдання: створити спеціальний навчально-реабілітаційний підрозділ та/або групу психолого-педагогічного супроводу.

- Завдання: провести SWOT-аналіз для виявлення наявних прогалин і можливостей у політиках ЗВО, що стосуються багатоманітності, інклюзії та рівності.

- Завдання: Включити інклюзивні принципи у стратегічний план розвитку ЗВО, інтегруючи їх в місію та візію закладу.

- Завдання: внести зміни до нормативно-правових актів ЗВО, які стосуються чітких політик і процедур, які сприятимуть інклюзії, з акцентом на забезпечення рівності доступу до освітніх ресурсів для учасників освітнього процесу.

- Завдання: розробити комплексний план розвитку, який охоплюватиме всі аспекти інклюзії – від культури до практик в межах навчально-організаційного, психолого-педагогічного та соціального реабілітаційного супроводів.

- Завдання: забезпечити доступність навчально-організаційного, психолого-педагогічного та соціального реабілітаційного супроводів для учасників освітнього процесу з-поміж вразливих категорій.

- Завдання: забезпечити комплексний підхід до визначення та задоволення потреб учасників освітнього процесу в послугах з навчально-організаційного, психолого-педагогічного та соціального реабілітаційного супроводів.

- Завдання: забезпечити надання послуг психологічної допомоги усім учасникам освітнього процесу.

- Завдання: запровадити регулярний моніторинг виконання плану та оцінку його ефективності за допомогою встановлених індикаторів успіху.

Ціль 3: Імплементация інклюзивних практик в освітній процес ЗВО

- Завдання: започаткувати реалізацію плану розбудови інклюзивного освітнього середовища шляхом впровадження перших ініціатив.

- Завдання: залучити здобувачів вищої освіти до участі в процесі впровадження інклюзивних практик шляхом отримання зворотного зв'язку та залучення до управлінських рішень.

- Завдання: забезпечити доступність освітніх (освітньо-професійних) програм, курсів та навчально-методичних матеріалів.

II етап (2027 – 2029 роки)

Ціль 1: Розширення та вдосконалення інклюзивних практик

- Завдання: продовжити реалізацію плану, забезпечуючи постійне вдосконалення та розширення інклюзивних ініціатив на всіх рівнях ЗВО.

- Завдання: запровадити нові освітні програми та курси, які враховують потреби різних категорій студентів, включаючи вразливі групи.

Ціль 2: Систематичний моніторинг та оцінка ефективності

- Завдання: на основі результатів моніторингу здійснювати коригування плану та впроваджених практик для досягнення максимальних результатів.

Ціль 3: Підготовка менеджменту та персоналу

- Завдання: забезпечити постійне навчання та підвищення кваліфікації персоналу, зосереджене на сталості багатоманітності, інклюзії та рівності.

- Завдання: сприяти розвитку лідерства у сфері інклюзії серед менеджменту та академічного персоналу ЗВО.

Ціль 4: Сталість інклюзивного освітнього середовища [H2]

- Завдання: створити та підтримувати стійкі механізми для забезпечення довгострокової інклюзивної культури, політик і практик у ЗВО, що враховують потреби усіх учасників освітнього процесу.

- Завдання: розширювати можливості співпраці з міжнародними партнерами та громадськими організаціями, щоб адаптувати найкращі ініціативи на рівні ЗВО.

Розділення на два етапи забезпечує поетапне досягнення стратегічних та оперативних цілей, з фокусом на сталий розвиток та постійне вдосконалення процесу розбудови інклюзивного освітнього середовища в ЗВО.

Дорожня карта реалізації психолого-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу, менеджменту, допоміжного персоналу ЗВО

Запропонована дорожня карта реалізації психолого-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу у ЗВО є допоміжним інструментом, який інтегрується до загального алгоритму розбудови інклюзивного освітнього середовища ЗВО. Алгоритм дій передбачає поетапне впровадження ініціатив, що стосуються розвитку системи підтримки, вдосконалення нормативної бази, інтеграції інклюзивних практик до освітніх програм та залучення учасників освітнього процесу до активної взаємодії (Рис. 2).

Перший етап (2024 рік-2026 роки)

Крок 1: Проведення SWOT-аналізу існуючої системи психолого-педагогічного супроводу

- Мета: оцінити поточний стан психолого-педагогічної підтримки в ЗВО, ідентифікувати сильні та слабкі сторони, можливості та загрози.
- Завдання: зібрати дані через опитування, інтерв'ю та аналіз існуючих практик.

Крок 2: Розробка нормативної бази

- Мета: розробити та/або оновити документи, які регулюють надання психолого-педагогічного супроводу в ЗВО.
- Завдання: включити процедури надання підтримки, механізми комунікації та систему моніторингу до локальних нормативних актів ЗВО.

Крок 3: Інтеграція психолого-педагогічного супроводу

- Мета: інтегрувати принципи психолого-педагогічного супроводу до загального плану розвитку інклюзивного освітнього середовища ЗВО.
- Завдання: розробити план дій, який включатиме підготовку персоналу, адаптацію освітніх програм та забезпечення необхідними ресурсами учасників освітнього процесу.

Крок 4: Навчання та підвищення кваліфікації менеджменту, академічного та допоміжного персоналу

- Мета: забезпечити навчання академічного та допоміжного персоналу щодо методів підтримки здобувачів вищої освіти з-поміж вразливих категорій.
- Завдання: організувати тренінги, семінари та майстер-класи з питань інклюзивного викладання та підтримки.

Крок 5: Впровадження психолого-педагогічного супроводу до освітнього процесу

- Мета: інтегрувати інклюзивні практики до освітніх програм, навчальних курсів та викладання.
- Завдання: адаптувати навчальні матеріали та використовувати асистивні технології.

Крок 6: Залучення здобувачів вищої освіти, зокрема з-поміж вразливих категорій

- Мета: активно залучити здобувачів вищої (зокрема з-поміж вразливих категорій) до процесу розвитку інклюзивного середовища через студентське самоврядування, менторські програми та групи підтримки.
- Завдання: створити канали комунікації для збору зворотного зв'язку та пропозицій від здобувачів вищої освіти.

Другий етап (2027-2029 роки)

Крок 7: Моніторинг та оцінка ефективності

- Мета: регулярно оцінювати ефективність впроваджених шляхів та ініціатив психолого-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу.

- Завдання: проводити опитування серед учасників освітнього процесу на основі ключових індикаторів інклюзивності освітнього середовища ЗВО, аналізувати результати та готувати рекомендації для подальшого вдосконалення.

Крок 8: Коригування плану на основі результатів моніторингу

- Мета: вносити необхідні зміни до плану реалізації психолого-педагогічного супроводу на основі даних моніторингу.

- Завдання: оновлювати нормативні документи та освітні програми з урахуванням отриманих результатів.

Крок 9: Сталість

- Мета: закріпити успішні практики психолого-педагогічного супроводу і поширювати їх серед усіх зацікавлених сторін.

- Завдання: впроваджувати нові ініціативи на основі накопиченого досвіду, розвивати співпрацю з національними та міжнародними партнерами для розширення можливостей соціально-реабілітаційної підтримки.

Ця дорожня карта забезпечує послідовний і системний підхід до впровадження психолого-педагогічного супроводу як складової дизайну інклюзивного освітнього середовища в ЗВО.

Дорожня карта реалізації навчально-організаційного супроводу учасників освітнього процесу, менеджменту, допоміжного персоналу ЗВО

Запропонована дорожня карта реалізації навчально-організаційного супроводу є допоміжним інструментом, який інтегрується до загального алгоритму розбудови інклюзивного освітнього середовища ЗВО. Дорожня карта охоплює два етапи, що включають аналіз поточного стану, розробку нормативної бази, інтеграцію інклюзивних практик, навчання персоналу та залучення здобувачів вищої освіти. Важливою складовою є регулярний моніторинг і коригування плану, що дозволяє забезпечити сталість успішних практик навчально-організаційного супроводу як складової дизайну інклюзивного освітнього середовища ЗВО.

I етап (2024-2026 роки)

Крок 1: Аналіз поточного стану наявного інклюзивного освітнього середовища

- Мета: провести аналіз наявних умов, політик та практик у ЗВО щодо забезпечення навчально-організаційного супроводу.
- Завдання: провести SWOT-аналіз, щоб виявити сильні та слабкі сторони, можливості та загрози в контексті навчально-організаційної підтримки учасникам освітнього процесу, особливо з-поміж вразливих категорій.

Крок 2: Розробка нормативної бази для реалізації навчально-організаційного супроводу

- Мета: розробити та/або оновити нормативно-правові документи, які регулюють соціально-реабілітаційний супровід у ЗВО.
- Завдання: включити положення про рівність доступу до соціально-реабілітаційних послуг, розробити процедури для надання цих послуг, визначити відповідальних осіб та їх функції.

Крок 3: Інтеграція навчально-організаційного супроводу

- Мета: розробити чіткі політики та процедури, що забезпечують принципи багатоманітності, інклюзії та рівності у всіх аспектах діяльності ЗВО.
- Завдання: інтегрувати інклюзивні практики у стратегічний план розвитку університету, включаючи адаптацію навчальних програм і підтримку здобувачів вищої освіти з-поміж вразливих категорій.

Крок 4: Навчання та підвищення кваліфікації менеджменту, академічного та допоміжного персоналу

- Мета: підвищити кваліфікацію академічного та адміністративного персоналу щодо роботи в інклюзивному середовищі.
- Завдання: Організувати тренінги, семінари, воркшопи з питань інклюзії та багатоманітності.

Крок 5: Впровадження інклюзивних практик

- Мета: імплементувати інклюзивні підходи в освітній процес.
- Завдання: забезпечити доступність навчально-методичних матеріалів, адаптацію освітніх програм, навчальних курсів і створення безбар'єрного середовища.

Крок 6: Залучення здобувачів вищої освіти, зокрема з-поміж вразливих категорій

- Мета: активно залучати здобувачів вищої освіти до розвитку інклюзивного середовища через участь у студентських організаціях та волонтерських програмах.
- Завдання: створити можливості для здобувачів вищої освіти брати участь у процесах прийняття рішень і надання підтримки своїм однокурсникам через програми наставництва і групи підтримки.

Другий етап (2027-2029 роки)

Крок 7: Моніторинг і оцінка

- Мета: регулярно оцінювати ефективність впроваджених шляхів та ініціатив навчально-організаційного супроводу учасників освітнього процесу.

- Завдання: проводити опитування серед учасників освітнього процесу на основі ключових індикаторів інклюзивності освітнього середовища ЗВО, аналізувати результати та готувати рекомендації для подальшого вдосконалення.

Крок 8: Коригування плану на основі результатів моніторингу

- Мета: вносити зміни до плану реалізації навчально-організаційного супроводу на основі результатів моніторингу.

- Завдання: оновлювати плану реалізації з урахуванням зворотного зв'язку та змін у потребах учасників освітнього процесу.

Крок 9: Сталість

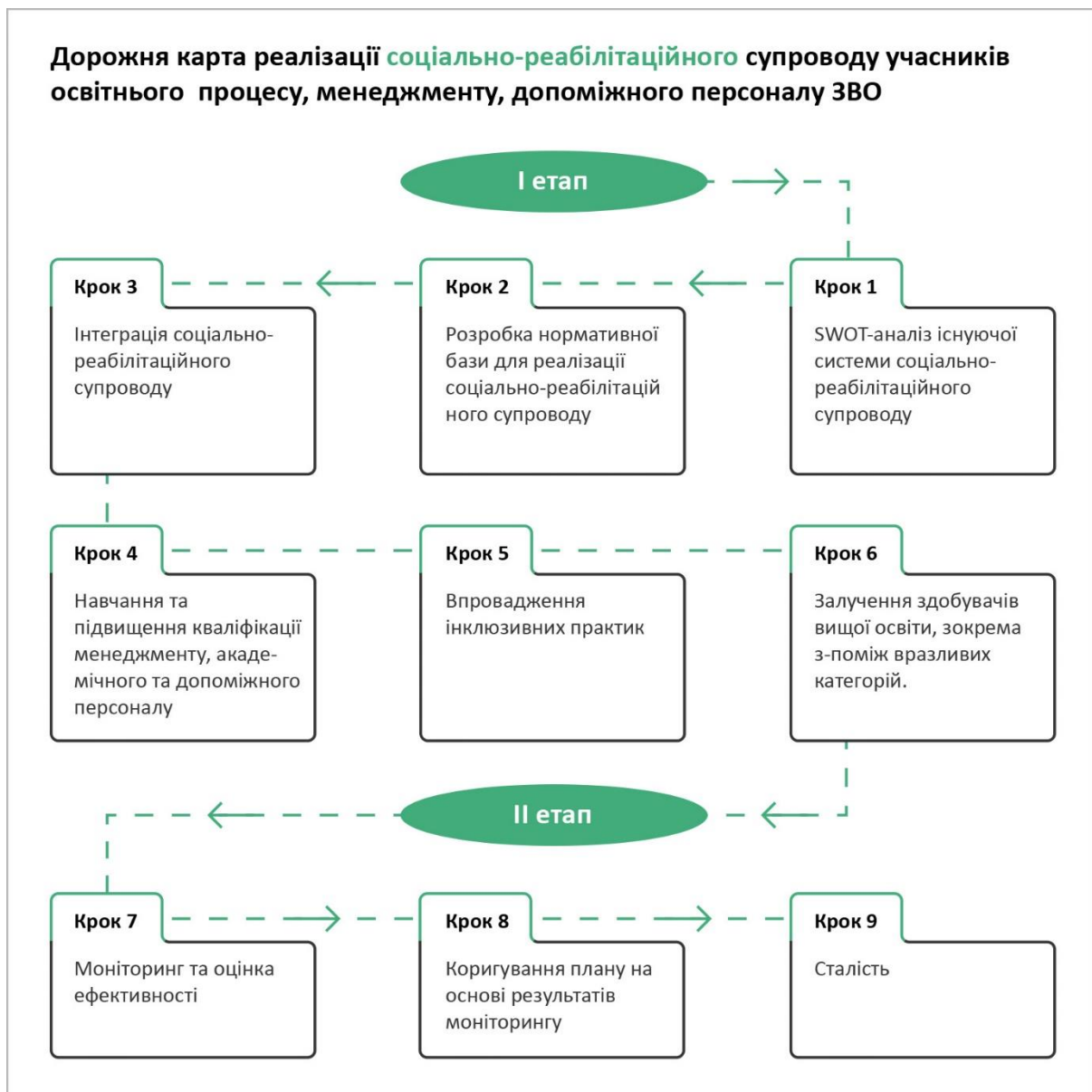
- Мета: закріпити успішні практики навчально-організаційного супроводу і поширювати їх серед усіх зацікавлених сторін.

- Завдання: впроваджувати нові ініціативи на основі накопиченого досвіду, розвивати співпрацю з національними та міжнародними партнерами для розширення можливостей соціально-реабілітаційної підтримки.

Ця дорожня карта охоплює всі основні етапи реалізації навчально-організаційного супроводу для створення інклюзивного освітнього середовища у ЗВО. Вона забезпечує системний підхід від аналізу та підготовки до впровадження та моніторингу, сприяючи формуванню комфортного, безпечного і доступного середовища для всіх учасників освітнього процесу.

Дорожня карта реалізації соціально-реабілітаційного супроводу учасників освітнього процесу, менеджменту, допоміжного персоналу ЗВО

Запропонована дорожня карта реалізації соціально-реабілітаційного супроводу є важливим кроком на шляху до створення інклюзивного освітнього середовища в ЗВО, що забезпечує підтримку для всіх учасників освітнього процесу, особливо з-поміж вразливих категорій. Разом із іншими видами супроводу ця карта слугує допоміжним інструментом розбудови інклюзивного освітнього середовища ЗВО.

Перший етап (2024-2026 роки)

Крок 1: SWOT-аналіз існуючої системи соціально-реабілітаційного супроводу

- Мета: провести аналіз існуючих умов, політик та практик у ЗВО щодо забезпечення соціально-реабілітаційного супроводу.
- Завдання: провести SWOT-аналіз, щоб виявити сильні та слабкі сторони, можливості та загрози в контексті надання соціально-реабілітаційної підтримки учасникам освітнього процесу, особливо з-поміж вразливих груп.

Крок 2: Розробка нормативної бази для реалізації соціально-реабілітаційного супроводу

- Мета: розробити та/або оновити нормативно-правові документи, які регулюють соціально-реабілітаційний супровід у ЗВО.
- Завдання: включити положення про рівність доступу до соціально-реабілітаційних послуг, розробити процедури для надання цих послуг, визначити відповідальних осіб та їх функції.

Крок 3: Інтеграція соціально-реабілітаційного супроводу

- Мета: забезпечити систематичне впровадження соціально-реабілітаційного супроводу у всі аспекти діяльності ЗВО.
- Завдання: розробити індивідуальні програми підтримки для студентів та персоналу, що потребують соціально-реабілітаційної допомоги, включаючи адаптацію навчальних програм, доступ до медичних та соціальних послуг.

Крок 4: Навчання та підвищення кваліфікації менеджменту, академічного та допоміжного персоналу

- Мета: підготувати академічний та допоміжний персонал до роботи в умовах інклюзивного середовища.
- Завдання: провести серію тренінгів, семінарів і воркшопів, спрямованих на розвиток навичок підтримки здобувачів вищої освіти з-поміж вразливих категорій.

Крок 5: Впровадження інклюзивних практик

- Мета: реалізувати інклюзивні підходи через адаптацію інфраструктури, створення спеціалізованих центрів підтримки та забезпечення доступності освітніх і соціально-реабілітаційних послуг.
- Завдання: забезпечити доступ до ресурсів і технологій, необхідних для підтримки здобувачів вищої освіти і персоналу, включаючи створення безбар'єрного середовища.

Крок 6: Залучення здобувачів вищої освіти, зокрема з-поміж вразливих категорій

- Мета: активно залучати здобувачів вищої освіти до розвитку інклюзивного середовища через участь у студентських організаціях та волонтерських програмах.

- Завдання: створити можливості для здобувачів вищої освіти брати участь у процесах прийняття рішень і надання підтримки своїм однокурсникам через програми наставництва і групи підтримки.

Другий етап (2027-2029 роки)

Крок 7: Моніторинг та оцінка

- Мета: регулярно оцінювати ефективність впроваджених шляхів та ініціатив соціально-реабілітаційного супроводу учасників освітнього процесу..

- Завдання: проводити опитування серед учасників освітнього процесу на основі ключових індикаторів інклюзивності освітнього середовища ЗВО, аналізувати результати та готувати рекомендації для подальшого вдосконалення.

Крок 8: Коригування плану на основі результатів моніторингу

- Мета: вносити зміни до плану реалізації соціально-реабілітаційного супроводу на основі результатів моніторингу.

- Завдання: оновлювати плану реалізації з урахуванням зворотного зв'язку та змін у потребах учасників освітнього процесу.

Крок 9: Сталість

- Мета: закріпити успішні практики соціально-реабілітаційного супроводу і поширювати їх серед усіх зацікавлених сторін.

- Завдання: впроваджувати нові ініціативи на основі накопиченого досвіду, розвивати співпрацю з національними та міжнародними партнерами для розширення можливостей соціально-реабілітаційної підтримки.

Ця дорожня карта спрямована на створення системи соціально-реабілітаційного супроводу та забезпечення комплексного підходу до соціально-реабілітаційного супроводу учасників освітнього процесу в ЗВО.

РЕКОМЕНДОВАНІ РЕСУРСИ

1. [База даних наукових доробків вітчизняних та закордонних дослідників щодо організації інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти. 2024. URL: https://cutt.ly/ZepeR44R](https://cutt.ly/ZepeR44R) (дата звернення: 16.06.2024).
2. Гуренко О. І., Мицик Г. М., Попова А. С., Лопатіна Г. О. Використання цифрових технологій для реалізації інклюзивної вищої освіти: перспективи та обмеження. Інклюзія і суспільство : науковий журнал / редкол.: М. М. Тріпак (гол. ред.), Петруха Н. М. (заст. гол. ред.), Топорівська Я. В. (заст. гол. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут», Вип. 2. 2023. 96 с. С. 28 – 36. <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2023-2-4>
3. Лопатіна Ганна. Кращі практики організації інклюзивного освітнього середовища в українських та закордонних закладах вищої освіти: аналітичний звіт / Ганна Лопатіна, Анастасія Попова, Наталя Цибуляк, Ганна Мицик, Євгенія Линдіна, Сергій Ковачов, Яна Сичікова. За загальною редакцією Ольги Гуренко – Такібук, 2024. 37 с.
4. Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі / Укладачі: Прохоренко Л.І., Ярмола Н.А., Набоченко О.О., Данілавичюте Е.А., Ільяна В.М., Костенко Т.М., Чеботарьова О.В., Литовченко С.В., Бабяк О.О., Недозим І.В., Омельченко І.М., Блеч Г.О., Трикоз С.В., Гладченко І.В., Трофименко Л.І., Рібцун Ю.В., Мартинюк З.С., Довгопола К.С., Жук В.В., Грибань Г. В., Курінна В.Р. 2021. 200 с.
5. Методичні рекомендації щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами в закладах освіти в 2019/2020 н.р.: додаток до листа МОНУ від 05.08.2019 № 1/9 – 498. URL: <https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/recommendations-2019-2020.r..pdf> (дата звернення: 13.06.2024).
6. Попова Анастасія. Законодавчі та нормативно-правові акти з організації інклюзивного освітнього середовища в закладах вищої освіти: аналітичний звіт / Анастасія Попова, Наталя Цибуляк, Ганна Лопатіна, Ганна Мицик, Євгенія Линдіна, Сергій Ковачов, Яна Сичікова. За загальною редакцією Ольги Гуренко – Такібук, 2024. 176 с.
7. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 635 : станом на 28.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/635-2019-п#Text> (дата звернення: 14.06.2024).

8. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 28.05.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 13.06.2024).
9. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 2.07.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 13.06.2024).
10. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p#Text> (дата звернення: 14.06.2024).
11. Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та операційного плану заходів з її реалізації на 2024-2026 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.06.2024 р. № 527-р URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/666/708/6b4/6667086b45e39610646063.pdf> (дата звернення: 16.06.2024).
12. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-p#Text> (дата звернення: 13.06.2024).
13. Цибуляк Наталя. Готовність українських закладів вищої освіти до розбудови інклюзивного освітнього середовища: аналітичний звіт / Наталя Цибуляк, Ганна Лопатіна, Анастасія Попова, Ганна Мицик, Євгенія Линдіна, Сергій Ковачов, Яна Сичікова. За загальною редакцією Ольги Гуренко – Такібук, 2024. 77 с.
14. Booth, T. & Ainscow, M. (2002). Index for Inclusion: developing learning and participation in schools. URL: <https://www.eenet.org.uk/resources/docs/Index%20English.pdf>
15. Craig, N. & Zinkiewicz, L. (2010). Inclusive Practice within Psychology Higher Education published. The Higher Education Academy Psychology Network, University of York. 71 p.
16. Hurenko, O., Bohdanov, I., Tsybuliak, N., Lopatina, H., Suchikova, Y., Popova, A. Development of an Inclusive Educational Environment in Higher Education Institutions: A Project Approach Using IDEF0. The 12th IEEE International Conference on Intelligent Data Acquisition and Advanced Computing Systems: Technology and Applications (7-9 September, 2023), Dortmund, Germany-Lviv, Ukraine. 2023. P. 1-5. URL: <https://doi.org/10.1109/CSIT61576.2023.10324022>.
17. Hurenko, O., Tsybuliak, N., Mytsyk, H., Popova, A., Lyndina, Y., Lopatina, H., & Suchikova, Y. (2024). Organizational adaptation for inclusive education in universities amidst war [Special issue]. Journal of Governance & Regulation, 13(2), 339-353. <https://doi.org/10.22495/jgrv13i2siart10>

18. Lopatina, H.O. & Hurenko, O.I. & Mytsyk, H.M. (2024). Inclusive higher education and its role in achieving sustainable development goals. *Innovate Pedagogy*. 1. 195-200. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/69.1.38>.
19. Lopatina, H., Tsybuliak, N., Popova, A., Hurenko, O., & Suchikova, Y. (2024). Inclusive education in higher education institution: Are Ukrainian faculty members' ready for it? *Research in Education*, 118 (1), pp. 49-72. <https://doi.org/10.1177/00345237231207721>
20. Ramdeo, J., Evergeti, V., Foreman, C., Lane, H., Leadley-Meade, Z. (2024). "It's Everybody's Responsibility" - Equality, diversity, and inclusion in higher education. *Inspire: Learning for Teaching in Higher Education*. Nova Science Publishers, Inc. pp. 105-119. ISBN 979-889113760-8, 979-889113681-6
21. Rome Ministerial Communiqué: Ministerial conference of the EHEA from 5 November 2020. URL: https://www.ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique.pdf (дата звернення: 16.06.2024).
22. Siri, A., Leone, C., & Bencivenga, R. (2022). Equality, Diversity, and Inclusion Strategies Adopted in a European University Alliance to Facilitate the Higher Education-to-Work Transition. *Societies*, 12(5), 140. URL: <https://doi.org/10.3390/soc12050140>
23. Student Needs Framework. *Advance HE*. 6 p. URL: https://s3.eu-west-2.amazonaws.com/assets.creode.advancehe-document-manager/documents/advance-he/AHE%20Framework%20of%20Student%20Needs_1695312109.pdf (дата звернення: 16.06.2024).
24. Popova A. S., Lopatina H. O., Tsybuliak N. Yu. (2024). Paths to inclusion: adapting Ukrainian educational legislation to modern challenges / Ukrainian universities amidst new realities: the conservation of scientific and human resources: Scientific monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing». 408 p. P. 320-349. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-434-4-16>